

PR. SERGHIE BARANOV

Dumnezeul meu

Despre rugăciunea inimii,
lupta cu gândurile și ascultare

Traducere din limba rusă
Diana Guțu

editura
Σοφία

București

CUPRINS

I. Dumnezeuul meu	7
II. Mucenicia	39
Mucenicii – ostașii lui Hristos	41
Unul dintre criteriile înduhovnicirii este iubirea de vrăjmași.....	50
Despre urmarea sfinților	59
III. Purtarea crucii	73
Domnul vine când ești pe marginea prăpastiei	75
Despre contemplare și nemulțumirea de sine	83
Nu vă inventați o călugărie proprie	90
IV. Despre rugăciune.....	97
Hristos este cel mai important	99
Mereu cu rugăciunea în inimă.....	110
Răbdarea în ispite.....	120
Nu există condiții ideale pentru rugăciune	126
Rugăciunea nu omoară, ci schimbă relația cu lumea	132
Despre arta citirii prin rugăciune	138
V. Lupta cu gândurile.....	143
De ce nu Îl vedem pe Dumnezeu?	145
Când ești măcinat de gânduri	155
Să mergem acolo unde suntem primiți cu voie bună.....	166

VI. Despre Maica Domnului	171
Despre dragostea către Preasfânta	173
Despre curăția lăuntrică	184
VII. Prudența în viața duhovnicească	189
Să nu avem încredere în noi înșine	191
Prudența și sfințenia	207
A umbla în fața lui Dumnezeu	216
Nu judeca? Ucenicilor mei: fiți mai profunzi!	220
VIII. Ascultarea	225
Armonia în relația duhovnic-ucenic	227
Ascultarea este garanția unei rugăciuni curate	236
Despre discernământ	249
Despre duhovnic	254

I

DUMNEZEUL MEU

Doamne, binecuvântează!

Ce este omul credincios? Ce fel de stare este credința? Nu-i altceva decât o minune. Ca și când într-o cameră întunecată s-ar aprinde lumina și am vedea lucruri care nu existaseră pentru noi până atunci. Dintr-odată, atât de real și atât de simplu, nelăsând loc de dubii.

Firește, făcându-te părtaș acestei minuni vei fi parcurs deja un anumit drum, exprimându-ți dorința sinceră de a clădi o relație, căci de cealaltă parte se află o Persoană foarte delicată, modestă, Care nu-Și dorește prietenia cu de-a sila. Ea iubește pur și simplu, îți vine în întâmpinare, fără a cere din partea ta vreun sentiment pe măsură. Sentimentul reciproc rămâne exclusiv la alegerea ta. Altminteri, revii la camera întunecată, și El pur și simplu nu există pentru tine.

Eram un om necredincios, înstrăinat de Biserică, dar am avut parte de o schimbare radicală. Am devenit preot. Ne-bunie? Puteți spune orice, accept orice: ironie, lipsă de înțelegere, chiar și prigoană. Sincer. Am trecut prin asta.

Dar de ce? Pentru ce?

Omul nu poate renunța la confort, obiceiuri, relații, respect, dacă nu primește în schimb ceva mult mai valoros pentru el. Își vinde averea și cumpără un mărgăritar (cf. *Matei* 13, 45). Această achiziție nu trebuie să fie sub nici o formă o iluzie care cu timpul se spulberă, lăsând în urmă gol și dezamăgire. Dimpotrivă, lucrurile autentice devin mai temeinice și mai puternice. Cei care cred că monahii sunt niște

ciudați nu bănuiesc că tocmai aceștia sunt dispuși să dea totul pentru acest mărgăritar. Iar mărgăritarul înseamnă o bucurie imensă! Acum el poate fi cumpărat. Până la sfârșitul vremurilor va putea fi cumpărat. Poți duce o viață duhovnicească, însă trebuie să plătești un preț mare. De va vrea cineva să cumpere la jumătate de preț... Fiecare primește atât cât plătește. Ce înseamnă asta? Înseamnă că, dacă ai venit în monahism cu jumătăți de măsură, cu gândul că „puțin mă nevoiesc, puțin pun deoparte și pentru mine”, vei cumpăra doar jumătăți de măsură. Iar dacă vrei să plătești prețul întreg – vei primi pe măsură.

Nu vreau să spun că trebuie să ne nevoim până la moarte. Nimeni nu ne cere asta, nici Hristos nu așteaptă așa ceva și nici nu are nevoie să murim chinându-ne. Să împlinim cu bucurie și dragoste măcar ceea ce putem. Acesta este cuvântul-cheie: „dragoste”, căci de nu vom avea dragoste, totul va deveni de trei, patru, zece ori mai greu pentru noi. Ne va fi greu să facem până și lucrurile elementare. Dimpotrivă, atunci când ai iubire, primești aripi și ești gata să mergi mai departe, să continui. E foarte greu fără dragoste. Ea este cea mai importantă energie care ne dă viață. Dragostea.

Sunt preot de mulți ani, iar fascinația și bucuria, care sunt roadele credinței, sporesc, prilejuind dorința de mai mult.

Nu-mi place să-mi impun părerea, dar împărtășesc cu plăcere minunea câștigului cu cei care mă întrebă cu sinceritate. Împărțirea se transformă în înmulțire.

Mai fericit este a da decât a dobândi.

Vindecându-l pe lepros, Domnul i-a zis: „Vezi, nu spune nimănui” (*Matei* 8, 4). El însă a plecat și a povestit tuturor. În viața duhovnicească există momente în care tăcem cu delicatețe, cu emoție, cu evlavie, temându-ne să pierdem cu

o mișcare bruscă, neatentă, firul subțire al harului de-abia primit și încă nestatornic, nesigur.

Există așijderea cazuri de înflăcărare duhovnicească greu de ascuns. Îți dorești să împărtășești bucuria neașteptată a câștigului nu doar cu prietenii, ci cu lumea întreagă. Nu îți pui deloc problema că ar putea fi un gest lipsit de modestie, nechibzuit sau chiar într-o măsură oarecare periculos. Inima este plină, nu mai poate cuprinde ceea ce dă pe dinafară, și spui: „Nu aprind făclie și o pun sub obroc, ci în sfeșnic, și luminează tuturor celor din casă” (*Matei 5, 15*).

Precum înainte nu îl înțelegeam pe omul credincios, acum nu pot pricepe logica celui necredincios. Ți se așterne în față infinitul micro- și macrocosmosului, în care totul – de la cele mai grandioase lucruri până la cel mai infim firicel de praf – trăiește și se mișcă după niște legi cât se poate de firești, înțelepte, bine puse la punct, ca un ceas de maximă precizie. În galaxia noastră se găsesc Calea Lactee, miliarde de stele. Universul are sute de miliarde de galaxii. Fiecare obiect există în parametri extrem de exacti, având viteză, masă, volum proprii. O cât de mică deviere de la traiectorie ar distruge toată această armonie, transformând-o în haos.

Oamenii de știință nu inventează legile naturii, ei doar le descoperă. Tot ce realizează ei se află în limitele acestor legi. Altminteri, nu funcționează nimic. Minte creativă a omului improvizează fără a ieși din tiparul parametrilor bine stabiliți, căci nu suntem nici legiuitori, nici stăpâni. Există Cineva – autorul acestei simfonii universale. De vreme ce există legi, trebuie să existe și Cel Care le-a conceput. Este atât de evident, încât nici nu avem nevoie de dovezi.

Omul poate striga către cer oricât dorește: „Nu cred în Tine, nu exiști!” El nu va răspunde, căci această nerozie e

prea neînsemnată în comparație cu măreția și înțelepciunea Lui, încât cuvintele sunt de prisos. Credința sau necredința nu Îl micșorează și nici nu Îl onorează în vreun fel. El este desăvârșit și va fi mereu, iar viața noastră e doar un licăr efemer de licurici în dimensiunea nesfârșită a timpului.

Omule, trezește-te, cine ești? Suferi de grandomanie, de o percepție deformată a sinelui. Nu tu scrii legile firii, tu doar te folosești de ele; adesea într-un mod lipsit de recunoștință, ca și când ți s-ar cuveni. Faptul că Stăpânul este bun și multmiostiv nu înseamnă că trufia ta poate fi fără margini. El există, și acest fapt este incontestabil, nu e nimic mai evident. El există, auzi ce spun? Auzi, oare, în general?

„Cu urechile vor auzi, dar nu vor înțelege, și cu ochii se vor uita, dar nu vor vedea” (*Matei* 13, 14). „Bine, să zicem că El există, căci într-adevăr pare un basm ca toată această armonie extrem de complicată să fi apărut de la sine, fără intervenția Lui creatoare. Dar cum putem să ne convingem că El există? Firea noastră dorește să pipăie, să vadă.”

Cândva, cu mult timp înainte, când eram băiețandri și stăteam culcați în iarbă, ne uitam la stele și ne puneam întrebarea: „Cum vine asta – infinitul?” Sau: „Cum poate exista sfârșitul, mai departe ce e?” Și ne dădeam seama că în viață există lucruri pe care mintea omului nu le poate cuprinde. Pare suprafiresc, dar e ceva ce pur și simplu există, indiferent de raportarea, înțelegerea, percepția ta. El există.

Cum să-i demonstrezi orbului că soarele există? Prin ce mijloace să o faci, de vreme ce el nu poate nici să audă, nici să miroasă, nici să pipăie luminătorul? Pentru el, care este nevăzător, acesta pur și simplu nu există. Dar soarele există!

Omul cunoaște lumea cu ajutorul celor cinci simțuri: văzul, auzul, mirosul, pipăitul, gustul. Însă în lume există lu-

cruri aflate dincolo de limitele acestor mijloace de percepție. Mă refer la cel de-al șaselea simț, foarte fin și pierdut deja de mulți dintre oameni. Este un simț rar, exclusivist, considerat supranatural, inexplicabil și, în același timp, real pentru cel în care este readus la viață. Dumnezeu este acolo, în această dimensiune a suprafirescului, care este totodată firească pentru oamenii cu trăire duhovnicească.

Sunt un om religios. Mai exact, sunt creștin ortodox. Pentru mine, credința este determinată și formulată foarte precis. Doar Ortodoxia mi-a răspuns la toate întrebările, a așezat lucrurile într-o ordine. Diferite religii vorbesc mult despre Dumnezeu, dar nici una dintre ele nu a spus atât de ferm, într-o singură frază: „Dumnezeu este iubire” (*I Ioan 4, 8*).

Dacă accepți această axiomă ca pe o expresie abstractă, filosofică, nu înțelegi nimic. În cel mai fericit caz, vezi în ea un îndemn la moralitate.

Dumnezeu este iubire – nu este un concept, ci definiția ființării, esența desăvârșirii. Numai iubirea poate fi privită, gândită, trăită ca o desăvârșire. Orice altceva este limitat. Dumnezeu însă nu poate fi limitat de nimic. Dumnezeu este desăvârșirea infinită, cu condiția să nu o definim pe aceasta din urmă ca pe un sentiment, emoție, manifestare, ci ca pe o Persoană.

„Ce este adevărul?”, întreabă Pilat din Pont cu o notă de ironie filosofică, cu convingerea imposibilității unui răspuns concret. „Eu sunt Adevărul”, răspunde Mântuitorul smerit și totodată convingător (cf. *Ioan 18, 38*). Adevărul nu este ceva, Adevărul este Cineva. Am putea parafraza: „Ce e iubirea? – Eu sunt Iubirea.” Iubirea nu e ceva, ea este Cineva. Dumnezeu este Iubirea. Iată adevărul absolut despre El! Toate celelalte lucruri generate de gândirea religi-

oasă sunt prea abstracte în comparație cu această revelație făcută omului.

Dumnezeu este Iubire și Dumnezeu este Treime. Nici cum altfel, căci iubirea presupune o raportare a unuia la celălalt. Ca ființă absolută, Domnul nu putea deveni Dragoste numai după crearea acestei lumi ca obiect al iubirii. El a fost așa dintotdeauna. Chiar și atunci când nu exista nimic. Totodată, iubirea nu se poate manifesta față de propria persoană, căci se va transforma în egoism, în opusul acesteia. Andrei Rubliov a descoperit cândva această taină în cunoscuta icoană „Sfânta Treime”. Aș numi această operă – „Tăcerea dragostei”. Trei Persoane, de aceeași Ființă, manifestă evlavie una față de cealaltă, păstrând tăcerea, dând întâietate celeilalte, preferând-o sinelui. Trei capete plecate ce emană dragoste, preaplinul desăvârșirii, născând această lume și gata să creeze, asemenea Tatălui. Tată nu doar în raport cu Dumnezeiescul Său Fiu, cea de-a doua Persoană a Sfintei Treimi, ci și cu fiecare dintre noi.

Întâiul Adam a fost creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Adam cel Nou este născut în duh. Mântuitorul îi spune lui Nicodim: „Trebuie să vă nașteți de sus, pentru a deveni moștenitori ai Împărăției. Căci numai cel născut din duh o va moșteni” (cf. *Ioan* 3, 1-12). Trebuie să depășim granița dintre cei creați și născuți, căci numai acestora din urmă Domnul le spune: „Dumnezei sunteți” (*Psalmi* 81, 6), înfiindu-i în Duhul Sfânt. Paternitatea presupune nașterea. Paternitatea, căci El Însuși Se definește astfel în raport cu noi în marea Sa rugăciune „Tatăl nostru” (cf. *Matei* 6, 9-13). Așa există El, așa trăiește relația Sa cu omul. Aceasta implică un caracter bilateral – venirea unuia în întâmpinarea celuilalt. Nu putem răspunde cu reciprocitate la ceva lipsit de formă,

unui Dumnezeu Care Se ascunde în spatele transcendenței Sale. Prezența Lui trebuie să devină imanentă, nominală, reală. Însă după căderea în păcat omul a pierdut aptitudinea de a duce o viață duhovnicească, subtilă. Simțurile lui s-au abrutizat, s-au îngroșat. Iar Dumnezeu, fiind Duh desăvârșit, trăiește dincolo de limitele trupului care devine un zid între El și noi.

Sărmanul om, cu toată sinceritatea sa, este mărginit în posibilitatea de a depăși această despărțire. Iubitorul Dumnezeu, înțelegând dificultatea situației pentru cel mutilat de căderea în păcat, îi vine El Însuși în întâmpinare. Asemenea tatălui fiului risipitor, care nu poate aștepta, Dumnezeu Se mișcă înspre om.

Înomenirea lui Dumnezeu de dragul întâlnirii cu pruncul Său păcătos este unul dintre cele mai mișcătoare momente ale creștinătății: prin kenoza Sa, El pășește în această lume păcătoasă, din desăvârșirea Sa – în nedesăvârșirea trupului, pentru a Se apropia de om la o distanță de un braț și chiar mai puțin. Ortodoxia spune lucruri copleșitoare, de nepătruns, imposibile: cum Dumnezeu cel infinit și absolut, Care nu este limitat nici de timp, nici de spațiu, Se încătușează dintr-odată într-un trup omenesc, micșorându-Se, umilindu-Se peste măsură prin acest act.

Dumnezeu este Iubirea nemărginită, desăvârșită – și nici nu ar putea altfel. El nu putea să clădească o relație cu noi, tratându-ne ca pe niște soldaței de plumb pe care să-i aranjeze, să-i mute, iar ei înșiși nici să nu bănuiască de existența Lui. El are nevoie de interacțiunea cu o persoană liberă, vie, nu doar în ceea ce privește lumea materială, ci și în spațiul duhovnicesc. El Se pogoară în lumea noastră, dar nu pentru a fi împreună cu omul limitat de trup, ci pentru a-l lua

de mână și a-l duce împreună cu Sine într-o lume superioară. Ca să se întâmple asta, consecințele căderii în păcat trebuie depășite. Depășite de cine? De om. Dar e imposibil. Am încercat să facem asta cu adevărat. Am depus efort vreme de cinci mii cinci sute de ani, dar de fiecare dată ajungeam la concluzia că această boală este incurabilă. E ceva ce curge în venele noastre – această neputință a firii omenești.

„În păcate m-a născut maica mea” (*Psalmi* 50, 6).

Mama naște copilul și îi transmite păcatul strămoșesc împreună cu sângele. Nimeni n-a învățat bebelușul să facă lucruri rele, dar el deja are capricii, manifestându-și egoismul, care se află deja în el. Nici un om nu poartă în sine sânge curat care să nu fie atins de păcat. Atunci când omul face septimie, există un singur remediu medical – transfuzia, înlocuirea sângelui bolnav cu altul sănătos. Acesta trebuie luat de undeva. De la cine, de vreme ce toți fără excepție sunt bolnavi? E nevoie de un om cu sânge curat. Unul ca acesta lipsește. Atunci Dumnezeu nu creează un om complet nou, ci Se smerește, intră în natura rănită, suferindă și o vindecă în propria Persoană. El purcede la o lucrare opusă celei făcute de om în momentul căderii în păcat, când îngăduise egoismul ca rădăcină și început ale tuturor păcatelor, ca o stare contrară Iubirii, adică lui Dumnezeu Însuși, Care este Iubire. Omul trădase Persoana iubită.

Dumnezeu îi cere politicoș, ca un tată, să I se încredințeze Lui, cuvântului Său: „Din toți pomii din rai poți să mănânci, iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci, în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit” (*Facerea* 2, 16-17). Omul cade în nebunie. Dumnezeu cel iubitor, Ziditorul a toate, avertizează – „Nu mâncați!”, iar omul nu crede. Șarpele care nu inspiră încredere spune:

„Mâncați!”, și omul crede. Nu poate învinge nu atât curiozitatea, care e o nimica toată, ci ispita de a deveni asemenea lui Dumnezeu. „Mâncați, și veți fi precum niște dumnezei” – așa îi ademenește diavolul. Dumnezei fără Dumnezeu. „Separați-vă de El, deveniți independenți!” Ce nimicnicie primitivă în opoziție cu ceea ce le-a propus Domnul – să trăiască în dragoste reciprocă, care, potrivit cuvintelor Apostolului Pavel, „nu caută ale sale, trăiește de dragul persoanei iubite” (cf. *I Corinteni* 13, 15)!

Pe Crucea de la Golgota, Domnul, după ce luase asupra Sa în mod conștient acest trup, trupul lui Adam cel rănit, săvârșește în el, în ființa Lui, o lucrare fundamental opusă egoismului. El Se răstignește pentru cei care-L răstignesc. A fost ca o izbucnire extraordinară de energie, încât trupul s-a curățat într-o singură clipă de spurcăciunea păcatului, asemenea aburilor ce ies dintr-o bucată încinsă de metal.

Așa se îmbunătățește calitatea aurului, prin ardere, eliminându-se elementele secundare, impuritățile. Sângele a devenit curat, feciorelnic, bun pentru transfuzie. „Luați, mâncați, acesta este trupul Meu, care se frânge pentru voi... Beți dintru acesta toți, că acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulți se varsă...” (*Matei* 26, 26-28).

De ce tocmai sub formă de pâine și vin? Pentru că nimeni nu ar putea să guste din carne crudă de om și să bea sânge.

Dumnezeu, în calitate de autor al formei, ne dă Împărtășania exact sub această formă. Așa a decis și a lăsat El. Rămâne doar să primim și să ne folosim.

Ispita de a deveni dumnezei fără Dumnezeu prin propria știință, perseverență, bărbăție îl urmărește pe om chiar din primul moment al căderii în păcat.

„Mâncați, și veți fi asemenea lui Dumnezeu.”

Un exemplu elocvent care trimite la o mulțime de alte cazuri similare în istorie este construcția turnului Babel până la cer. O idee naivă cu un rezultat tragic, ca întotdeauna.

În realitate, năzuința de a deveni precum niște dumnezei nu este un păcat. În linii mari, acesta a fost planul Ziditorului pentru om, chiar dorința Lui de a ridica creația la acest nivel.

Problema constă în următoarele două aspecte.

Primul este cunoașterea binelui și răului de către omul care nu s-a statornicit în bine, nu și-a întărit dragostea prin experiență, prin răbdare și durere, ca pe un bine desăvârșit. Această cunoaștere înainte de vreme ne ispitește să pendulăm între bine și rău. Dacă omul, având mari posibilități duhovnicești, se apleacă spre cele rele, el poate aduce multă durere. De aceea, Domnul, după căderea în păcat, îi limitează pe strămoșii noștri, îmbrăcându-i în haine de piele, adică separându-i de lumea duhovnicească.

În secolul al XXI-lea, omenirea se bucură de reușitele în domeniul științei, al tehnologiei, care oferă niște oportunități fantastice. Am pierdut complet simțământul pericolului real, având în mâini resurse aproape nelimitate, decăzând însă moral, riscând să folosim tehnologia nu spre bine, ci spre dezastru. Atunci când dezvoltarea materială a început să depășească cultura morală lăuntrică, au pierit civilizații. Omul se autodistruge folosindu-se de propriile descoperiri. Dacă îi dai pe mână unei persoane lipsite de morală tehnologii înalte, ea creează cu siguranță o bombă atomică.

Al doilea aspect, pe care probabil l-aș plasa pe primul loc, este acela că nu e posibil să devii dumnezeu fără Dumnezeu. Categoriec, este cu neputință! Principiul esențial al îndumnezeirii nu stă în separare, ci în unire. Așa s-a întâmplat și se

va întâmpla cu sfinții. Omul care se desparte de Dumnezeu se degradează în duh. El poate să existe o perioadă în limitele lumii materiale, însă acest segment de timp este mărginit și se îndreaptă spre un sfârșit. Trăiești ca ateu o sută douăzeci de ani, simțindu-te fericit și împlinit, și cam atât – nimic mai mult! Dimpotrivă, îndumnezeirea se realizează prin unirea celor două firi – dumnezeiască, desăvârșită, bună, nelimitată și cea limitată, omenească, care își depășește limitele doar atunci când pătrunde în Dumnezeu.

Nu se întâmplă doar după moarte. Oamenii sfinți trăiesc asta aici și acum, zilnic, la o măsură diferită, dar într-un mod statornic și real.

Unirea implică asemănare, căci cele opuse se resping, și invers, cele asemănătoare se atrag.

Suntem creați de Dumnezeu după chip și am primit asta în dar, fără a ni se cere nimic. În schimb, asemănarea se dobândește, căci presupune o lucrare – iubirea ca asemănare cu Dumnezeu. Ea nu poate fi statică, ci se trăiește și presupune muncă jertfelnică, ca una dintre principalele condiții ale iubirii. Iubirea nu poate exista pur și simplu, ea trebuie trăită.

Numai iubirea este capabilă să facă față cunoașterii binelui și răului. Numai ea înfruntă ispitele răului și tânjește după bine, lucru care încă îi lipsea lui Adam cel nedesăvârșit, de aceea cunoașterea înainte de vreme a binelui și a răului a fost în detrimentul lui, l-a desfigurat atât pe el, cât și pe toți urmașii lui.

Încă o dată – asemănarea nu se dă gratuit, ea se dobândește prin sudoare și sânge. Iubirea devine dulce numai printr-o biruință amară. „Dragostea nu caută ale sale”, spune Apostolul Pavel (*I Corinteni* 13, 4-7). Cel ce iubește trăiește pentru persoana iubită, uitând de sine.